

MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA
PREVENTIVA EFECTUADA A LA GRAN VIA DE
LES CORTS CATALANES 192- PARC DE LA FONT
FLORIDA (DISTRICTE DE SANTS- MONTJUÏC,
BARCELONA)

Codi Servei d'Arqueologia ICUB: 045/11

Número d'expedient DGPC: 2011/1 7502

Data de la intervenció: del 25 de juliol al 25 d'agost de 2011

Realització: ATICS SL

Direcció: Vanesa Triay Olives

Mataró, febrer 2013

INDEX

1. FITXA TÈCNICA.....	- 3 -
2. INTRODUCCIÓ	- 4 -
3. MARC GEOGRÀFIC I GEOFÍSIC.....	- 5 -
3.1 Situació del jaciment.....	- 5 -
3.2 Context geològic.....	- 5 -
3.3 Context geogràfic.....	- 6 -
4. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIIONS ANTERIORS.....	- 9 -
4.1 Notícies històriques del barri del Raval.....	¡Error! Marcador no definido.
4.2 Antecedents arqueològics.....	- 9 -
5. MOTIVACIONS I OBJECTIU DE LA INTERVENCIÓ	- 13 -
6. METODOLOGIA.....	- 14 -
7. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS	- 15 -
8. CONCLUSIONS	- 16 -
9. BIBLIOGRAFIA.....	- 17 -

ANNEXES

Repertori estratigràfic

Documentació gràfica

- Documentació fotogràfica
- Documentació Planimètrica

1. FITXA TÈCNICA

NOM DE LA INTERVENCIÓ	Gran Via de les Corts Catalanes/ Parc de la Font Florida Codi: 045/11
UBICACIÓ	Districte Sants-Montjuïc Barcelona
COORDENADES UTM Fus31N amb Datum ED50 (UB/ITC) / ETRS 89	X: 428244 / 428149.9 Y:4580180 / 4579975.7 Z: 13.1 metres snm
CONTEXT	Zona urbana
TIPUS D'INTERVENCIÓ	Preventiva terrestre
CLASSE D'ACTIVITAT	Control i/o excavació
DATES D'INTERVENCIÓ	Del 25 de juliol al 5 d'agost 2011
PROMOTOR	Elecnor SA
EQUIP TÈCNIC	Direcció: Vanesa Triay Olives

2. INTRODUCCIÓ

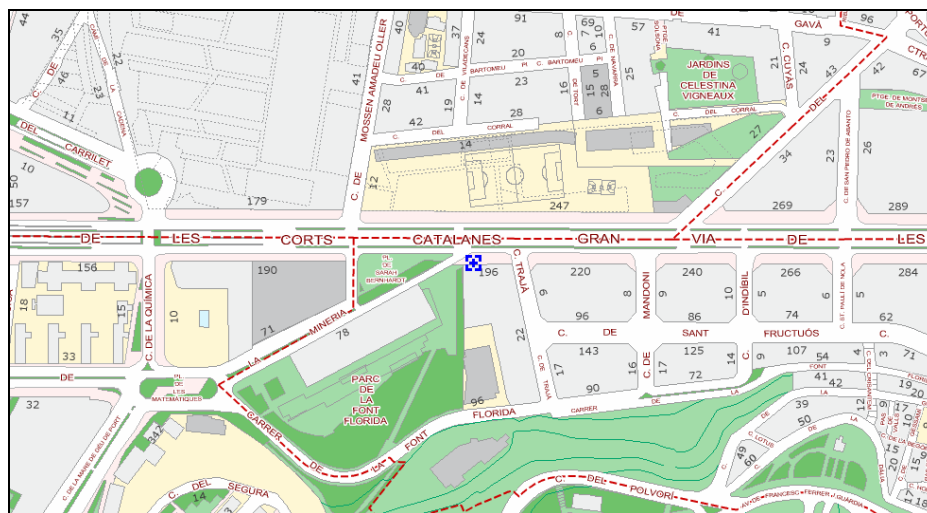
La intervenció arqueològica preventiva la qual ha motivat la present memòria s'ha portat a terme degut a la necessitat d'instal·lar una nova línia de fibra òptica entre la finca del carrer Gran Via de les Corts Catalanes 192 i una subestació localitzada al parc de la Font Florida de Barcelona. Les tasques han consistit en l'obertura d'una rasa de 70metres de longitud, 0.50 metres d'amplada i de 0.70 metres de profunditat per tal de poder instal·lar la nova línia de fibra òptica.

Donat que aquest indret s'inclou en una zona d'interès arqueològic i alt valor històric, es va creure oportuna la necessitat d'intervenir-hi arqueològicament, realitzant-se un Projecte (codi 045/11) coordinat pel Servei d'Arqueologia de l'ICUB i encarregant-se la gestió arqueològica a l'empresa **ATICS S.L.** La direcció tècnica ha estat portada a terme per l'arqueòloga **Vanesa Triay Olives**, i ha comptat amb la supervisió del Servei d'Arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona.

3. MARC GEOGRÀFIC I GEOFÍSIC.

3.1 Situació del jaciment.

La present intervenció arqueològica es troba dins de l'entramat urbanístic de la ciutat de Barcelona.

3.2 Context geològic.

L'estructura geològica del Pla de Barcelona presenta per un costat els materials paleozoics que defineixen la serra de Collserola. Aquesta està formada per pissarres les quals s'assenten damunt d'un basament granític que aflora en algunes zones d'Horta i del Guinardó i que domina a la serra de Marina. Al costat del Vallès, cap a Montcada i Olorda, la serralada presenta formacions de calcàries devòniques que són objecte d'explotació per empreses cimenteres.

Els materials del Secundari venen definits per les calisses dolmòtiques, gresos i argiles vermelles que trobem als turons de la zona nord-est del Pla. En el Terciari, predominen les formacions miocèniques i pliocèniques que es van sedimentar amb la transgressió marina del terciari superior, es tracta de la intercalació de margues blaves i gresos vermell-gris¹. A la part baixa del Pla trobem una sèrie d'elevacions amb una orientació nordest-sudoest produïdes a partir del plegament de les formacions pliomocèniques a conseqüència de la falla que va afectar a la costa (Mons Taber, Puig de les Fàlzies...). Damunt d'aquest substrat s'assenta el material quaternari del qual s'han diferenciat dues unitats²:

¹ PALET, J.M. 1994, p.46-47.

² SOLÉ, L. 1963.

La plataforma superior s'inicia des del peu de la Serralada del Tibidabo i baixa fins al mar. Aquesta, que està molt afectada per l'acció dels torrents, és on s'assenta la ciutat, sobre tot el sector antic. En el substrat presenta argiles i sorres grogues pliocèniques damunt de les quals trobem els derrubis quaternaris molt potents, graves anguloses dins d'una matriu d'argiles vermelles que provenen de la zona del Tibidabo per aportacions torrencials.

La plataforma baixa va del graó o talús erosiu de 20/30m de desnivell fins a la línia de costa. Està constituït per la formació de les terrasses i deltes dels rius Llobregat i Besòs.

L'acció sedimentària de la plataforma presenta una sèrie de característiques que ha permès definir-la com un procés cíclic. Sembla que allà on l'efecte dels torrents no ha estat tan violent, es poden diferenciar tres nivells que es superposen quasi sempre en el mateix ordre i que es repeteix cíclicament unes tres vegades, és per aquest motiu que se'l coneix com "tricycle". Aquests nivells son de baix a dalt³.

Argiles vermelles de procedència col·luvial i que seria la conseqüència d'un sòl format en condicions de clima semblant al de les regions tropicals humides, es a dir, una fase humida i una altra de seca.

Llims groguencs d'origen eòlic, loess, i que sembla que es formarien amb un clima sec i fred.

Per últim, trobem el torturà, aquestes crostes calcàries s'haurien format en períodes de transició entre els dos climes anteriors, és a dir, més humit que durant el loess perquè hi hagués circulació de carbonat càlcic, però més càlid que el primer nivell, per tal que s'evaporés l'aigua.

En aquest nivells anirien incidint els diferents torrents i rieres, encaixant-se i produint formacions al·luvials i col·luvials de llims i argiles poc consolidades, la qual cosa explicaria l'aparició esporàdica de llengües de còdols i graves que trenca aquest cicle.

3.3 Context geogràfic.

El lloc de la intervenció s'ubica al Pla de Barcelona, una de les unitats morfològiques que configuren el territori, anomenat Barcelonès, que s'estén des de la costa mediterrània a la Serralada Litoral, concretament entre el tram de la serra de Collserola i els estrets de Martorell i de Montcada, per on els rius Llobregat i Besòs respectivament van a sortir a la mar amb la formació dels seus deltes. D'aquesta manera el territori presenta dos elements morfològics clars: la serra de Collserola i la plana.

La Serra de Collserola, horst compost per granits i esquistos, presenta unes altituds molt moderades, entre els 300 i 500 metres, destacant el Tibidabo que arriba als 512m. Al nord, aquesta carena comença sobre el riu Besòs amb el turó d'en Manyoses (210m) i al sud-oest destaca el puig de Sant Pere Màrtir com a darrera elevació (399m). La carena presenta diversos passos de muntanya que possiblement han servit de vies de comunicació al llarg de la

---

³ SOLÉ, L. 1963, p.29-31.

història. És el cas del Collserola, entre el Tibidabo i el turó de Santa Maria; el Portell de Valldaura a la capçalera d'aquesta vall; el Forat del Vent i el coll de la Ventosa prop del turó Blau; i el coll de Vallvidrera a la capçalera de la riera Blanca⁴.

El Pla de Barcelona es troba obert al mar i limitat per la Serralada Litoral i al sud per la falla que segueix des de Garraf i el turó de Montjuïc (que és el punt més elevat, 173m) fins al turó de Montgat, més enllà del Besòs. Aquesta falla és visible a través de l'esglaó, d'uns vint metres, que sembla separar l'eixample de la ciutat vella i que es documenta en la morfologia urbana: la baixada de Jonqueres, la Via Laietana i els carrers de les Moles, d'Astruc, de Jovellanos.

Arran d'aquest esglaó s'ha dividit la plana en dos sectors:

Plana alta: va des de la Serralada fins aquest esglaó, la qual es caracteritza per una cota de 20m s.n.m. i amb una pendent del 4%. Aquesta està formada per el sòcol paleozoic damunt del qual, l'acció de les distintes rieres, han aportat materials detrítics diversos.

Plana baixa: aquesta s'estén des de l'esglaó fins a la costa i presenta un escassíssim pendent (0,35%). La seva formació és de caràcter al·luvial, materials aportats per les rieres, les corrents marines i sobretot per l'acció dels rius Besòs i Llobregat, amb la formació de les seves planes deltaïques. En aquesta zona es formarien els estanys i aiguamolls tan típics de la costa mediterrània que, a mida que la línia de costa avança, anirien desapareixent.

L'acció antròpica també hauria contribuït amb la dessecació d'aquests elements. Alguns d'aquests estanys han estat documentats en èpoques més recents dins de la història, com són els casos de la Llavineria a la zona de Sant Martí, el de Banyols als passeigs de Sant Joan i Lluís Companys, l'estany del Port o el del Cagalell que es situa per la zona de Sant Pau.

En aquesta plana es distingeixen petits turons arran de mar que tenen el seu origen en els plegaments de dipòsits marins del miocè i el pliocè⁵. És en el cas de la muntanya de Montjuïc, del turó dels Ollers, del sector dels carrers d'Escudellers i Nou de Sant Francesc, de les Falzies on es localitza l'antiga Llotja i del Tàber, on s'assentava la ciutat romana. El constant progrés de la línia de costa degut a l'aportació dels arrossegaments del Besòs i al corrent marí tangencial a la costa que aporta terres del Maresme, van contribuir al reblliment d'estanys i aiguamolls i van anar encerclant aquests turons, passant a formar part de la terra ferma.

Pel que fa a la xarxa hidrogràfica d'aquesta zona podem assenyalar que respon a les típiques característiques d'una xarxa mediterrània. Per un costat tenim els dos rius que delimiten el Pla: el Besòs i el Llobregat. Aquests són rius de caràcter extralocal, ja que un neix a la zona del Prepirineu (el Llobregat) i l'altre a la serralada Prelitoral, no obstant tots dos desemboquen a la costa barcelonina després de travessar les serralades litorals. La seva principal característica és que el seu règim fluvial és irregular, amb fortes

---

⁴ PALET, J.M. 1994.

⁵ PALET, J.M. 1994, SOLÉ, L. 1963, AAVV, 1984

avingudes, depenent en gran mesura de les condicions climàtiques⁶. Aquest tret és també el que defineix l'altre element de la xarxa hidrogràfica: les rieres. Aquestes són de caràcter torrencial, neixen al costat marítim de la Serralada Litoral i davallen pel pla lleugerament inclinat. Els seus cursos erosionen el substrat geològic del pla formant torrenteres i contribuint a la creació d'un paisatge ple d'ondulacions i valls. Amb les seves crescudes aquests torrents arrastren tot tipus de materials detrítics.

En funció de la seva orientació s'han dividit en tres sectors:

Sector central: el qual recollia les aigües del vessant del Tibidabo i conformaven la riera de Vallcarca i la riera de Sant Joan que baixaven per la zona de Gràcia i per l'actual passeig de Sant Joan; la riera de Sant Gervasi i Sant Miquel que baixaven per l'actual Passeig de Gràcia entrava a ciutat pel Portal de l'Àngel, plaça del Pi i desembocava al mar pel carrer dels Còdols i posteriorment sembla ser que es va desviar per fora de la tercera muralla i aniria a desembocar al Cagalell per evitar les riuades; per Vallvidrera baixarien els torrents que més endavant configuraven la riera de Magòria o de Mogoria, que desembocava al Cagalell i que sembla que el seu curs coincidiria amb l'actual traçat que dibuixa el paral·lel; en aquesta zona també hi trobem la riera de Valldonzella que neix a la zona de Sarrià; cap l'est trobem els torrents de la Guineu, el del Pecat, el d'en Mariner i el Bogatell que desembocarien directament a la mar.

Sector sud-oest: són els torrents que porten les aigües cap la zona sud-oest de Montjuïc del qual destaquen dos torrents: Torrent Gornal, que neix a la zona de Sant Pere Màrtir, i desemboca a la mar ja dins de l'Hospitalet de Llobregat; i la riera Blanca que neix de la unió de diversos torrents i rieres procedents del Mont d'Òssa, fa de límit entre aquest municipi i Barcelona.

Sector nord: el componen els torrents que desemboquen al Besòs, que han contribuït en la creació del delta d'aquests riu, i la riera d'Horta que comparteix desembocadura amb el Besòs.

Totes aquestes rieres han estat objecte d'adequacions, desviaments, canalitzacions, etc..., per tal de millorar i ampliar l'espai urbà al llarg de la història. Les diverses muralles van anar fent de dic per aquestes rieres. No obstant, en època de Pere III, al segle XIV, es van desviar les aigües de la riera de Magòria molt abans d'entrar a ciutat, ja que els aiguats envaiïen el carrer Hospital i penetraven a ciutat pel tram dels carrers que es coneixen com a Riera Alta i Riera Baixa. Ja en el segle XVIII, aquesta riera es va desviar cap el sector del Port, al sud de Montjuïc⁷. Aquesta acció es repetirà en diversos sectors de la ciutat, amb altres canalitzacions i desviaments.

Geològicament hi ha una unitat quaternària (pleistocè i holocè) que cobreix una de terciària. D'època quaternària a l'holocè, on es localitza l'activitat antròpica, es registren nivells d'argila, sorres i graves d'origen torrencial i col·luvial, a part dels estrats superiors que és on es registrava la major presència de restes arqueològiques d'època contemporània i moderna.

---

⁶ PALET, J.M. 1994.

⁷ PALET, J.M. 1994.

4. NOTÍCIES HISTÒRIQUES I INTERVENCIONS ANTERIORS

La intervenció arqueològica que ha motivat la present memòria es localitza al que avui dia coneixem com a el barri de la Font de la Guatlla situat en el terreny existent entre la plaça d'Espanya, l'avinguda dels Ferrocarrils Catalans, la Gran Via de les Corts Catalanes i la pròpia muntanya de Montjuïc.

El nom neix d'una antiga font pública on diuen que hi anaven a beure les guatllas ja que havia estat una zona rica en fonts, avui gairebé dessecades o contaminades. Actualment, un monument coronat per una pedra tallada en forma de cap (antiga gàrgola del s. XVIII), col·locat l'any 1997 i situat prop de l'antic emplaçament, recorda la font.

El conjunt arquitectònic més singular del barri és el petit grup de cases baixes amb jardí, en la part més propera a la muntanya, que contrasta amb els edificis del sector més proper a la Gran Via. Un altre espai significatiu és l'antiga fàbrica tèxtil Casaramona on avui s'hi troba la Fundació Caixa Fòrum, edifici d'obra vista de l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch.

A la part sud-est del barri, és on s'hi poden trobar la majoria de les entitats cíviques i, entre totes aquestes, la que per a nosaltres és la més important: el Centre Cívic Font de la Guatlla, de titularitat municipal, gestionat des dels seus inicis, l'any 1994, per l'Associació de Veïns i Veïnes Font de la Guatlla-Magòria.

Tot i que aquest territori pertanyent a l'antiga vila de Sants no fou urbanitzat fins ben entrat el segle XX caldria destacar que les primera ocupació humana d'aquesta zona es remuntaria a època prehistòrica. El domini visual del pla de Barcelona i de la serra Pre-litoral, així com la proximitat del mar i del riu Llobregat (en temps antics possiblement navegable) van propiciar els establiments humans a Montjuïc des d'aquest estadi primerencs. Una de les principals evidències seria l'existència del taller del Morrot - a la vessant marítima de la muntanya - documentat durant les obres per les infraestructures olímpiques dels jocs de 1992, i que deuria proveir d'instruments de jaspi a bona part de l'actual Barcelonès i el Baix Llobregat⁸. La continuïtat de poblament fins a períodes del Bronze sembla demostrada per la troballa de part d'una sitja datada cap el 900 aC a la cantonada del carrer d'Annibal amb el de Margarit, ja al barri del Poble Sec⁹.

No serà però fins a època ibèrica quan es començarà a donar un poblament estable a Montjuïc. Així doncs, les restes més antigues d'aquesta època daten dels segles VII i VI aC. i es localitzarien a al vessant sud-oest del turó, entre el castell i el cementiri, a la confluència dels camins del Molí Antic i de la Font de la Mamella. Les restes en qüestió formarien part d'una possible cabana (se'n va localitzar una sitja, les restes d'una llar de foc i una sèrie de forats de pal), que probablement féu les funcions d'enclavament estacional¹⁰. A la rodalia del castell de Port (que era situat al vessant sud-oest de Montjuïc, no gaire lluny de l'actual cementiri) es recolliren materials en superfície datats entre els segles VI / V i III / II aC¹¹.

Una de les zones més fructíferes vers a restes ibèriques a la muntanya de Montjuïc es localitzaria en la zona on actualment es situa l'avinguda dels Ferrocarrils Catalans

---

⁸ MIRÓ, 1998, pàg. 20.

⁹ MIRÓ, 1998, pàg. 20.

¹⁰ MIRÓ, 1998, pàg. 21.

¹¹ MIRÓ, 1998, pàg. 21.

(anteriorment hi havia hagut el pont de l'Esparver –actualment hi ha el carrer de l'Esparver– i hi passava la via de Magòria). Així, en un petit promontori proper a aquesta zona, es van localitzar restes del que semblaria el poblat ibèric de Montjuïc. Hi hauria un conjunt d'estructures que podrien correspondre a hàbitats, així com un gran mur que podria ser el de tanca del poblat. A la plana, al peu del turó, a l'esplanada que hi ha davant del centre cívic La Bàscula, es van excavar un conjunt d'estrats (1984 i 1990), els més antics dels quals es dataven al segle IV aC. i que segurament corresponien a esllavissaments del turó on se situava el poblat. També al sector del pont de l'Esparver, a la darrereria de la dècada de 1920, quan es va obrir la gran trinxera de la línia del tren de Magòria al Port, van aparèixer una sèrie de retalls de forma oval, dels quals l'any 1946 Josep de Calassanç Serra Ràfols en va poder excavar un parell i que van resultar ser sitges d'època ibèrica de grans dimensions. L'any 1990, quan es van reprendre les excavacions a la zona amb motiu de les obres d'infraestructura dels Jocs Olímpics, van aparèixer més sitges (aproximadament unes cinquanta) i es van poder datar des de la segona meitat del segle V aC. fins al segle II aC.¹².

L'ocupació humana d'aquest indret tingué continuïtat durant els períodes romans republicans amb un caràcter dispers i rural segles (II-I aC.). També es tindria constància d'un nucli d'origen republicà tardà (una vil·la rústica) documentat en el sector de l'Estadi l'any 1929 arran de les obres l'Exposició Universal d'aquell any. En aquest cas es localitzaren sitges, murs i material ibèric i romà, que permeteren establir una data inicial del segle II aC. per a aquest assentament, i que devia perdurar fins als segles V o VI dC. El mateix any 1929, prop de l'Estadi, s'identificaren una sèrie de forns dedicats a la fabricació d'àmfores¹³

L'any 1984, en les obres d'ampliació del cementiri del sud-oest, a la part alta del vessant que mira al Fossar de la Pedrera, es van documentar una sèrie d'estructures d'època republicana tardana (segles II-I aC.), segurament pertanyents a una altra vil·la rústica. Els materials recollits en superfície permeteren apuntar una perduració fins a l'època altimperial (segle I dC.) i puntualment fins al segle IV dC.¹⁴

Arran dels rebaixos portats a terme per a la construcció de l'edifici de La Campana, a la Gran Via, es pogué documentar una nova vila. Els materials recuperats van permetre establir l'inici d'aquest assentament en segle II-I aC., posteriorment es realitzà una reforma amb la construcció d'unes termes i aquest perdurà fins al segle IV dC. Entre el material arqueològic, destacaven una gran quantitat de fragments d'àmfora i elements constructius que constituïen el tester d'un forn, del qual no en restava cap resta¹⁵.

També caldria destacar que a prop del centre cívic La Bàscula, l'any 1989, es van excavar dues sitges, amortitzades amb material del segle I aC.¹⁶. I als anys 1989-1990, quan es van fer els nous accessos a l'Anella Olímpica des del cinturó del litoral i la Zona Franca, es va localitzar, entre el carrer de Negrell i la nova avinguda dels Ferrocarrils Catalans, una pedrera d'explotació dels gresos de Montjuïc, en ús durant època romana i actualment l'única coneguda a Barcelona. El front descobert, d'uns

¹² GRANADOS, 1991, pàg. 152; MIRÓ, 1998, pàg. 21-24.

¹³ GRANADOS, 1991, pàg. 151; MIRÓ, 1998, pàg. 24.

¹⁴ MIRÓ, 1998, pàg. 24.

¹⁵ GRANADOS, 1991, pàg. 160; MIRÓ, 1998, pàg. 24.

¹⁶ MIRÓ, 1998, pàg. 24.

cinquanta metres de longitud, degué formar part d'una gran explotació que s'estendria per tot el costat sud i sud-oest de la muntanya¹⁷.

La fundació de la *Colonia Iulia Augusta Faventia Paterna Barcino* cap el 15 aC i la conseqüent intensificació de la població del pla, provocaren un progressiu abandó del sector sud de Montjuïc en favor de la vessant nord, més propera a la ciutat. En el sector de Montjuïc en aquesta època, podrien relacionar-se amb l'existència de forns d'àmfores localitzats a la zona de l'edifici de La Campana i de l'Estadi¹⁸.

Si bé el port barceloní havia estat situat, sembla ser, a l'ampli estuari on desembocava el Llobregat (a la zona actualment ocupada pel Delta del Llobregat), protegit per l'abric natural de la muntanya, ja a l'any 1020 els sediments dipositats pel riu i torrents propers l'havien inutilitzat, i a la zona s'hi havien format llacunes (els Banyols) i un gran estany (l'estany de Port, a la zona actualment coneguda com la Marina de sants)¹⁹.

La primera referència documental d'ocupació a Montjuïc durant l'època medieval data de l'any 878, en què es redacta un acte de donació d'una terra situada a la muntanya, feta per una tal Casta a la Seu barcelonina²⁰. Documents del segle X assenyalen l'existència d'un nucli de cases amb torres al voltant de l'estany de Port, propietat de famílies de l'elit barcelonina (es podria tractar de la Vilanova de Port, que podria ser la barriada de Fraga que es documenta al segle XII). Entre aquests membres de l'aristocràcia hi havia els vescomtes de Barcelona, que eren senyors feudals del castell de Port, el terme del qual abastava bona part del Pla de Barcelona (es creu que el castell estava situat al vessant sud-oest de Montjuïc, no gaire lluny de l'actual cementiri). Esmentat per primera vegada l'any 1020, va ser destruït amb l'obertura de la carretera del Port, l'any 1910, de la mateixa manera que la capella de la Mare de Déu de Port (o Santa Maria de Port), construïda a uns tres-cents metres del castell, de la qual es tenen les primeres notícies documentades l'any 1031²¹.

També, d'època medieval, es té documentat a Montjuïc l'existència d'una necròpolis jueva a banda i banda del camí que conduïa al castell de Montjuïc, que es correspon amb l'actual carretera del castell. La primera intervenció arqueològica que s'hi va dur a terme es va realitzar l'any 1893. Posteriorment, la destrucció d'un gran nombre de tombes del cementiri, l'any 1945, a conseqüència de les obres de construcció dels pavellons del "Tiro del Pichón", va propiciar una campanya d'excavació entre els mesos d'octubre de 1945 i d'abril de 1946, duta a terme pel Instituto Municipal de Historia. Aquesta intervenció va permetre documentar un nombre total de 171 enterraments, alguns d'ells amb el seu corresponent aixovar. La darrera actuació arqueològica, efectuada l'any 2001, va permetre constatar que els límits de la necròpolis s'estenien a tots dos costats de la carretera del castell. A més, es va poder documentar l'existència d'un segon nivell de sepultures concentrades al sector oriental de la necròpolis²².

Així mateix, es coneix l'existència d'una torre defensiva al capdamunt de la muntanya de Montjuïc l'any 1073 (és possible, no obstant aquesta primera documentació al segle XI, que fos una torre de guaita d'origen romà). Sembla que subsistí, si bé amb males condicions, durant tota l'edat mitjana. L'any 1640, en el context de la guerra dels Segadors, va esdevenir un fort militar. Després de la guerra de Successió, l'enginyer

¹⁷ GRANADOS, 1991, pàg. 154; MIRÓ, 1998, pàg. 25.

¹⁸ MIRÓ, 1998, pàg. 24;

¹⁹ RIERA i PALET, 1993, pàg. 51.

²⁰ PIQUER, 1998, pàg. 27.

²¹ ARMENGOL, 1947, pàg. 11 i 13; MASALLES, 1984; pàg. 3; PIQUER, 1998, pàg. 27-29.

²² FERNÁNDEZ, 2005.

militar Juan Martín Cermeño va iniciar un projecte de reforma completa de la fortalesa: el resultat fou una fortificació a l'estil Vauvan, acabada el 1753. Així mateix, es construí un camí atrinxerat fins a la ciutat, un altre camí que des del castell avançava cap a la plana deltaica del Llobregat (el camí de la "Llengua de serp"), i, en aquesta mateixa zona de ponent de la muntanya, un polvorí (amb el seu cos de guàrdia), acabat el 1752. L'edifici, que podia contenir fins a 4000 quintars de pólvora, estava situat, doncs, no entre el castell i la ciutat, sinó ben lluny d'aquesta, molt probablement per abastir el castell en cas de conflictes contra la ciutat o davant de la possibilitat d'un nou setge contra els barcelonins²³. D'ençà aleshores l'edifici es convertirà en una ombra negra des del qual es bombardejarà la ciutat o es reprimirà qualsevol moviment contrari al nou ordre establert, arribant a la màxima barbàrie amb l'afusellament del president de la Generalitat Lluís Companys a mans dels franquistes l'any 1940.

No serà fins a finals del s. XIX, quan la muntanya pateix una següent transformació, aquest cop a la façana marítima, amb l'acabament de les obres del Cementiri del Sudoest, inaugurat el 1883. Seguidament es procedirà a una primera urbanització d'alguns espais aprofitant la celebració de l'Exposició Internacional de l'any 1929, que té com a centre neuràlgic l'avinguda de Maria Cristina i el Palau Nacional, avui seu del Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC). Després d'una etapa de cert abandó municipal, Montjuïc tornarà a la primera fila amb la celebració del Jocs Olímpics de l'any 1992, que suposen la rehabilitació de l'antic estadi i les estructures creades l'any 1929, mitjançant la construcció de l'anomenada Anella Olímpica.

---

²³ HERNÁNDEZ, 1998, pàg. 36; PIQUER, 1998, pàg. 27-28; ROCA, 2000, pàg. 27.

5. MOTIVACIONS I OBJECTIU DE LA INTERVENCIÓ

La intervenció arqueològica que ha motivat la present memòria es deu a la realització d'una rasa que ha de realitzar l'empresa Elecnor SA d'uns 70 metres de longitud per tal de portar a la finca número 198 del carrer Gran Via de les Corts Catalanes una nova línia de fibra òptica soterrada (núm. obra: DECZDC0107).

El fet que la zona afectada es trobi situada en un indret d'interès arqueològic i alt valor històric ha donat peu a què es considerés necessari un control arqueològic preventiu en vistes a la possible aparició de restes i estructures, seguint el procediment establert per la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del patrimoni cultural català, i el Decret 78/2002, de 5 de març de 2002, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Així doncs, d'una manera resumida, podem dir que el lloc que ens ocupa té interès històric i arqueològic ja que:

1. La muntanya de Montjuïc ha estat ocupada des d'època prehistòrica (taller de jaspis epipaleolític a la zona del Morrot i una sitja de l'època del bronze final al carrer d'Anníbal), aquesta ocupació i ús va continuar en època protohistòrica (zona alta de la muntanya) i romana.
2. El 1031 apareixen les primeres referències documentals d'una torre al capdamunt de la muntanya de Montjuïc. Al segle XV es construeix una petita caseta pel guarda. A partir del 1640, i després de successives reparacions, la torre esdevé un fort militar, depenent del Consell Municipal. Ampliat amb tres baluards a partir de 1694, la fortalesa fou parcialment destruïda durant la guerra de Successió. El 1751 es va encarregar una nova fortalesa seguint els models militars de l'època.
3. El lloc de la intervenció es troba en la part baixa de la muntanya de Montjuïc.
4. Propera a aquesta zona, es localitzà una vil·la romana d'època tardorepublicana amb nivells dels segles IV i V. Es localitzà part de les termes de la vil·la.
5. Es coneix la presència d'un forn d'àmfores en aquest sector.

Tots aquests motius creiem que justifiquen per sí sols la importància de dur a terme els citats treballs arqueològics a la zona per tal de localitzar i documentar les possibles restes patrimonials que poguessin veure's afectades per l'actuació urbanística, procurant obtenir la màxima informació possible d'aquesta zona que ens permeti complementar els estudis realitzats fins el moment.

6. METODOLOGIA.

La metodologia emprada, sistemàtica i adequada s'inspira en el mètode de registre utilitzat per E. C. Harris i per A. Carandini²⁴.

El mètode de registre estratigràfic s'ha fonamentat en l'ús d'un registre codificat (Unitats Estratigràfiques) de tradició anglosaxona, en dibuixar les plantes parcials on s'acoten tots els nivells físics extrets i en la fotografia de les UE. Per tal d'homogeneïtzar els registres de les diverses intervencions arqueològiques s'utilitza un sistema de base de dades interrelacionades basat en el programa Access de Microsoft, on s'inclou a cada fitxa els respectius apartats de descripció, documentació i relacions estratigràfiques.

Paral·lelament a aquesta tasca es va configurar la documentació planimètrica general (escala 1:20), topogràfica i fotogràfica del jaciment.

El material arqueològic recuperat es va codificar segons els següents criteris, 045 (número de la intervenció arqueològica) - 11 (any del permís) – núm. de UE (Unitat Estratigràfica) – núm. d'inventari (número de diferenciació de les peces més significatives).

Les cotes han estat establertes en metres sobre el nivell del mar (m s.n.m.).

L'arqueòloga s'ha trobat sempre al costat dels operaris per tal d'anar seguint el rebaix del sòl de forma visual directe per tal de poder identificar les possibles restes arqueològiques que podien anar sortint. Per fer-ho em comptat amb una màquina giratòria de la qual ha anat rebaixant el subsòl. Quan han aparegut restes arqueològiques s'han excavat manualment seguint la metodologia arqueològica, en els casos en què ens ha estat possible la màquina ens ha ajudat a l'extracció de terra.

---

²⁴ HARRIS, 1991 i CARANDINI, 1997.

7. DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS REALITZATS

Les tasques de control arqueològic preventiu realitzades al carrer Gran Via de les Corts Catalanes 192 i al Parc de la Font Florida han consistit en l'obertura d'una rasa, a la qual anomenarem RASA100. Aquesta discorre des del parc de la Font Florida on hi ha una subestació de fibra òptica fins a la finca número 192 de la Gran Via de les Corts Catalanes on s'ha sol·licitat la nova línia.

Abans d'obrir la rasa s'han realitzat diversos sondeigs els quals han de permetre als operaris determinar per on han de fer passar la rasa.

Un cop realitzats els sondeigs pertinents s'ha obert la rasa 100. Aquesta té una longitud de 70 metres, una amplada de 50 cm i una potència de 70 cm.

Pel que fa a l'estratigrafia hem de dir que hi ha homogeneïtat entre els sondejors i la rasa, de manera que la direcció ha cregut oportú unificar l'estratigrafia. Així doncs, hi ha un primer nivell format pel paviment dels carrers fet de llambordes de pedra de 20x10x8 cm, és la UE101, i la seva preparació de formigó d'uns 20 cm, UE102. Finalment es documenta un paquet d'uns 40 cm de potència format per restes d'argiles mesclades amb sauló on s'han localitzat altres serveis, UE103.

Des del punt de vista arqueològic hem de dir que la rasa 100 no ens ha aportat informació de cap tipus ni pel que fa a estructures ni a una estratigrafia amb material arqueològic.

8. CONCLUSIONS

Les tasques de control preventiu realitzades a la Gran Via de les Cort Catalanes 192/ parc de la Font Florida amb codi 045/11 no ens ha aportat dades arqueològiques rellevants.

En la seva totalitat les restes documentades en la present intervenció arqueològica s'han de relacionar amb l'actual pavimentació dels carrers (UE101 i UE102) i les canalitzacions contemporànies de serveis (gas, llum i aigua) fetes en els últims anys.

També cal destacar que la manca de presència de restes arqueològiques es pot deure per una banda, a la poca potència que té la rasa en qüestió, uns 70 cm i per l'altra, que aquesta s'ha obert resseguint anteriors serveis fet que ha provocat que el subsòl estigués força afectat.

El fet, però, que en aquesta intervenció en concret s'hagin documentat poques restes arqueològiques no implica que futures intervencions en la zona puguin aportar noves dades sobre el desenvolupament històric que ha patit aquest sector de la ciutat al llarg del temps.

9. BIBLIOGRAFIA

AAVV 1984. Gran Geografia Comarcal de Catalunya: El Barcelonès i el Baix Llobregat vol. VIII. Enciclopèdia Catalana. Barcelona.

AJUNTAMENT DE BARCELONA:

<http://www.bcn.es/urbanisme/>

http://www.bcn.cat/museuhistoriaciutat/ca/muhba_el_call.html

ARMENGOL, J. 1947. *Notas históricas del culto a Santa María de Port de Barcelona*. Imprenta Pulcra. Barcelona.

CARANDINI, A. 1997. *Historias en la tierra. Manual de excavación arqueológica*. Crítica. Barcelona.

CIRICI, A. 1976. *Barcelona, pam a pam*. Ed. Teide. Barcelona.

FERNÁNDEZ, P. 2005. *Memòria de la intervenció arqueològica al carrer Tapioles, 65-73 / Anníbal 2a-2b*. Barcelona. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

GRANADOS, O. 1991. "Estructura urbana de la ciutat romana". A: *Història de Barcelona. Volum 1. La ciutat antiga*, dirigit per Sobrequés i Callicó, Jaume. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, S. A. Barcelona. Pàg. 139-201.

HARRIS, E.C. 1979. *Principios de estratigrafía arqueológica*. Ed. Crítica. Barcelona.

HERNÁNDEZ CARDONA, F. 1998. "El municipi de Sants: 1721-1897". A: *Els barris de Barcelona. Volum II: Sants – Montjuïc, Les Corts, Sarrià – Sant Gervasi*, dirigit per Alberch i Fugueras, Ramon. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, S. A. Barcelona. Pàg. 33-61.

JUAN, LI. *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada al carrer Mandoni 1-12 (Barcelona)*. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

MASALLES, RM. 1984. "Noticia breve sobre el Montjuïc medieval", a *Història d'una muntanya*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

MIRÓ, C. 1998. "El passat antic de la muntanya de Montjuïc", a *Els barris de Barcelona. Volum II: Sants – Montjuïc, Les Corts, Sarrià – Sant Gervasi*, dirigit per Alberch i Fugueras, Ramon. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, S. A. Barcelona. Pàg. 18-25.

PALET, J.M. 1994. Estudi territorial del Pla de Barcelona: Estructuració i evolució del territori entre l'època ibero-romana i l'altmedieval segles II-I a.C.-S.X-XI d.C. A *Estudis i Memòries d'Arqueologia de Barcelona* núm.1. Centre d'Arqueologia de la Ciutat, Institut de Cultura. Barcelona.

PIQUER, E. 1998. "Antecedents històrics de Sants". A: *Els barris de Barcelona. Volum II: Sants – Montjuïc, Les Corts, Sarrià – Sant Gervasi*, dirigit per Alberch i Fugueras, Ramon. Ajuntament de Barcelona i Enciclopèdia Catalana, S. A. Barcelona. Pàg. 26-32.

RIERA, S. i PALET, J.M. 1993. "Evolució del sector de Montjuïc-el Port entre l'època romana i altmedieval (III-X): una contribució a l'estudi diacrònic del paisatge", a *III Congrés d'història de Barcelona. La ciutat i el seu territori, dos mil anys d'història. Barcelona, 20, 21 i 22 d'octubre de 1993*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona. Pàg. 49-70.

ROCA i BLANCH, E. 2000. *Montjuïc, la muntanya de la ciutat*. Institut d'Estudis Catalans. Barcelona.

SANTANACH, L. 2006. *Memòria de la intervenció arqueològica preventiva efectuada al carrer del Guadalquivir 2, 1-7 i al carrer Guadalete 6, Barcelona (Barcelonès)*. Lliurat al Servei d'Arqueologia i Paleontologia de la Generalitat de Catalunya. Inèdit.

SOLÉ, L. 1963. Ensayo de interpretación del cuaternario barcelonés. Dins de *Miscelánea Barcinonensia*. Ajuntament de Barcelona. Barcelona.

ANNEXES

- **REPERTORI ESTRATIGRÀFIC**

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 101	
Sector: Gran Via de les Corts Catalanes/ parc de la Font Florida Codi: 045/11				Cronologia: XX	
DEFINICIÓ :	Estructura.				
DESCRIPCIÓ :	Paviment del carrer format per llambordes de pedra de 20x10x8 cm m. Cota superior 13.1 m snm.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	102	Es cobert per		
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 102	
Sector: Gran Via de les Corts Catalanes/ parc de la Font Florida Codi: 045/11				Cronologia: XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació.				
DESCRIPCIÓ :	Paquet de formigó d'uns 20 cm preparació del paviment UE101. Cota superior 13-02- inferior 12.82 m snm.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a	103	Es cobert per	101	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

Fitxa d'Unitat Estratigràfica				UE : 103	
Sector: Gran Via de les Corts Catalanes/ parc de la Font Florida Codi: 045/11				Cronologia: XX	
DEFINICIÓ :	Nivell d'aportació.				
DESCRIPCIÓ :	Paquet d'uns 40 cm de potència format per restes d'argiles mesclades amb sauló on s'han localitzat altres serveis . Cota superior 12.82-inferior 12.42 m snm.				
MATERIAL DIRECTOR :					
SEQÜÈNCIA FÍSICA :	Igual a		Equivalent a		
	Rebleix a		Es reblert per		
	Cobreix a		Es cobert per	102	
	Talla a		Tallat per		
	Es recolza a		Se li recolza		
	S'entrega a		Se li entrega		

- **DOCUMENTACIÓ GRÀFICA**

REPERTORI FOTOGRÀFIC

Fotografia 1. Vista general de la intervenció arqueològica al parc de la Font Florida.

Fotografia 2. Vista de la Rasa 100 al tram del parc de la Font Florida.

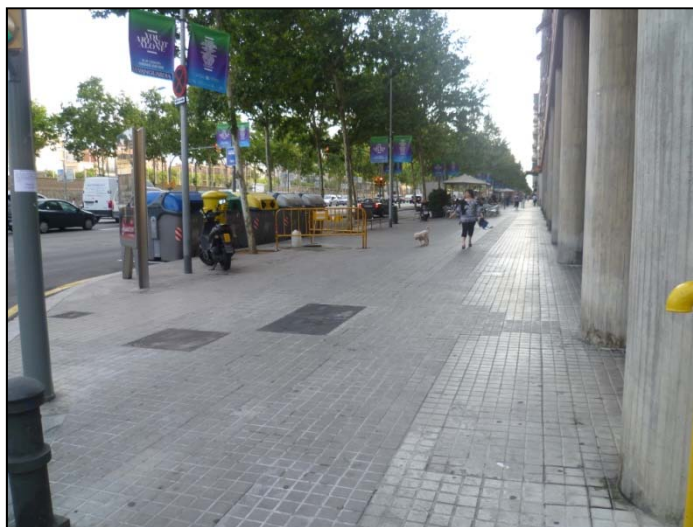

Fotografia 3. Detall de la Rasa 100 amb UE100, UE101 i UE102.

Fotografia 4. Sondage realitzat a la cruïlla del parc de la Font Florida i la Gran Via de les Corts Catalanes.

Fotografia 5. Vista general de la Rasa 100 en el tram De la Gran Via de les Corts Catalanes.

Fotografia 6. Vista de la Rasa 100 en el tram de la Gran Via de les Corts Catalanes on s'observen alguns serveis.

DOCUMENTACIÓ PLANIMÈTRICA

